

Føroyingasøga

– *tillagað børnum*

Tillagað útgáva við støði í týðing eftir Bjarna Niclasen frá 1995.

© Nám 2015

Tekstur: Lydia Didriksen

Lesiviðgerð: Ásla Huusgaard

Umbróting: Else Sjúrdaberg

1. Grímur Kamban

Ein maður er nevndur Grímur Kamban. Hann var fyrsti maðurin, sum setti búgv í Føroyum.

Tá ið **Haraldur Hárfagri** var kongur í Noregi flýddi stór mannfjöld undan harðræði hansara. Summi flýddu til Føroyar og búsettu seg her, meðan onnur fóru longur vestur og leitaðu í onnur óbygð lond.

Ikki øll, sum komu á land í Føroyum, búsettust her. Vit hoyra um **Eyð hina Djúphugaðu**. Hon var í Føroyum eina tíð. Við sær hevði hon ommudóttina, sum æt Óluva.

Óluva giftist í Føroyum og var verandi eftir her, tá ið omman, Eyð, helt leiðina fram til Íslands. Óluva gjørdist **ættmóðir** hjá mætastu ættini í Føroyum, sum tey kalla **Gøtuskeggjar**. Tey búðu í Gøtu í Eysturoy. Kendastur av Gøtuskeggjum er Tróndur í Gøtu.

ættmóðir:
fyrsta konan í ættini
Gøtuskeggi:
maður í ella úr Gøtu

2. Tróndur fer til Danmarkar

Í Gøtu í Eysturoy búðu Torbjørn Gøtuskeggi og konan, Guðrun. Tey áttu tveir synir. Tollakur æt hin eldri, og hin yngri æt Tróndur. Tað var stórir aldursmunur ímillum teir báðar. Teir vóru báðir gávuríkir menn. Tollakur var bæði stórir og sterkur. Tróndur varð eisini stórir og sterkur, og hann var frøknutur í andlitinum, reyðhærdur og fríður í útsjónd.

Pápi teirra, Torbjørn, var gamalur og ríkur maður, tá ið hetta hendi. Tá ið Tollakur var giftur, doyði pápin bráðliga, og var hann **borin út í heyg**, sum siður var tá, tí tá vóru Føroyar allar **heidnar**. Tollakur og Tróndur skiftu arvin sínámillum. Báðir vildu hava **búgvíð** í Gøtu. Teir kastaðu tí lut, og Tróndur fekk búgvíð í Gøtu. Tollakur beyð tá Tróndi at fáa ymiskt **leysafæ** afturat, so hann kundi fáa búgvíð, men tað vildi Tróndur ikki. Tollakur fór tá burtur og fekk sær annan bústað í oyggjunum.

Tróndur leigaði jørðina til nógvar menn og tók stóra leigu fyri jørðina. Um summarið fór hann av stað við skipi og hevði lítið av söluvøru við sær. Hann fór til Noregs og var har um veturin. Hann tóktist ofta at vera í ringum lag.

Summarið eftir fór Tróndur við keypmonnum suður til Danmarkar og kom á **Haloyri** tað summarið. Har var stór mannfjöld komin saman, og sagt er, at her kemur hvørt ár størsta mannfjöld saman í Norðurlondum,

borin út í heyg:
deyð vóru lögð í eina steinkistu, og mold kastað omaná

heidnar:
áðrenn tey vórðu kristin

búgvíð:
garðin

leysafæ:
leysir lutir

Haloyri
var í Skáni, Svøríki, sum tá var partur av Danmark

meðan **marknaðurin** stendur. Tá ráddi **Haraldur kongur Gormsson** fyri Danmørk, hann, ið var kallaður Blátonn. Haraldur kongur var á Haloyri hetta summarið, og nógvir menn vóru við honum.

marknaður:
har fólk selja og keypa

Tveir **hirðmenn** hjá kongi eru nevndir, sum tá vóru við honum. Annar æt Sjúrdur og hin Hárekur. Hesir brøður gingu javnan um keypstaðin og vildu keypa sær tann besta og størsta gullringin, sum teir kundu fáa. Teir komu til eina búð, sum var útgjørd upp á tað besta. Har sat ein maður, og hann tók væl ímóti teimum. Hann spurdi, hvat teir vildu keypa. Teir siga seg vilja keypa ein stóran og góðan gullring. Hann segði, at hann hevði stórt úrval. Teir spyrja hann, hvussu hann eitur, og hann nevndi seg Hólmgeir Ríka. Hann tekur nú fram sínar dýrgripir og vísir teimum ein tjúkkan gullring. Hann var so dýrur, at teir hildu seg ikki kunna skaffa alt tað silvurið, ið hann kostaði, og bóðu hann bíða til morgunin eftir. Hesum játtaði hann. Teir fóru so av stað, og náttin gekk.

hirðmenn:
lífverjar

Men um morgunin fer Sjúrdur út úr tjaldinum, sum hann og Hárekur búðu í. Hárekur var eftir inni í tjaldinum. Stutt eftir kemur Sjúrdur aftur at tjaldinum og sigur: „Hárekur, rætt mær beinanvegin tann pungin, sum silvurið er í til ringkeypið, tí nú er semja um keypið, men bíða tú her og ansa eftir tjaldinum ímeðan.“

Nú gevur hann honum silvurið út ígjøgnum eitt glopp við tjalddyrnar.

3. Ráðagerð Tróndar

Stutt eftir tað kemur Sjúrdur í tjaldið til Háreka og segði:
„Tak nú silvurið. Nú er semja um keypið.“

Hann svarar: „Eg gav tær silvurið stutt síðan.“

„Nei,“ sigur Sjúrdur, „eg havi ikki fingið tað.“

Nú trætast teir um hetta. Eftir tað siga teir kongi frá. Kongur og aðrir menn skilja nú, at **fæið** er stolið frá teimum. Kongur leggur ták **ferðabann** á, so einki skip skuldi sigla burtur, meðan so var statt. Hetta tókti mongum manni ólagaligt at skula liggja har longur, enn marknaðurin vardi.

Tá komu norðmenn saman og royndu at finna eina loysn. Tróndur var har og segði soleiðis: „Her eru menn ógvuliga **ráðleysir**.“

Teir spyrja hann: „Veitst tú nøkur ráð her?“

„Víst veit eg,“ sigur hann.

„Legg ták fram tíni ráð,“ søgdu teir.

„Ikki man eg gera tað fyri einki,“ sigur hann.

Teir spyrja, hvat hann mælir til.

Hann svarar: „Hvør tykkara skal lata mær **ein oyra** í silvuri.“

Teir hildu tað vera nógv, og teir komu ásamt um, at teir skuldu geva ein hálvan oyra beinanvegin í hondina, og hin hálva oyran skuldi hann fáa, um ráðini vunnu frama.

Dagin eftir hevði kongur ting og segði, at menn

fæið:
silvurið

ferðabann:
forboð fyri at fara
avstað

ráðleysir:
vita sær eingi ráð

ein oyra:
gomul peningaeind.
Í 10. öld var ein oyri í
silvuri um 25,5 gramm.

sluppu ikki at fara av stað, so leingi sum teir einki vistu um henda stuldur.

Tá tekur ein ungur maður til orða. Hann var reyður á hárliti, frøknutur og heldur grefligur í útsjónd. Hann mælti so: „Her eru menn ógvuliga ráðleysir.“

Ráðgevar kongs spyrja, hvørji ráð hann visti.

Hann svarar: „Tað eru míni ráð, at hvør maður, sum er komin higar, leggur so mikið silvur fram, sum kongur krevur. Tá ið tað fæið er komið saman á einum stað, skulu teir menn fyrst fáa aftur, sum hava mist, og kongur skal sjálvur hava tað, ið loypur av. Menn skulu ikki liggja veðurfastir her, teimum til stóran skaða.“

Hesum var skjótt tikið undir við, og menn søgdu seg gjarna vilja leggja fæ fram fyri kong heldur enn sita har til einkis. Hesi ráð vórðu fylgd, og tá ið fæið var komið saman, var tað ein stór rúgva.

Beinanvegin eftir hetta sigldi fjøld av skipum av stað. Kongur hevði tá **ting** og hugt var eftir hesum mikla ríki-dømi. Sjúrður og Hárekur fingur tað, sum teir høvdu mist aftur av hesum fæ.

Tá talaði kongur við menn sínar um, hvat gerast skuldi við hetta mikla fæ. Tá tekur ein maður til orða og mælti: „Harri mín, hvat tykir tygum hann verðan, ið gav tær hesi ráð?“

Teir síggja nú, at tað er hin sami ungi maðurin, sum hevði givið hesi ráð, ið nú stóð fyri kongi.

Tá mælti kongur: „Alt hetta fæ skal skiftast í **helmingar**. Míni menn skulu hava annan helmingin, og hin skal skiftast aftur í helvt. Hesin ungi maðurin skal hava annan partin, og eg skal syrgja fyri hinum.“

helmingar:
býtast í helvt

Tróndur takkaði kongi fyri hetta við føgrum og blíðum orðum. Og tað var so ógvuliga nógv fæ, sum Tróndur fekk, at ilt var at vita, hvussu nógv tað var. Haraldur kongur og øll mannamúgván, ið har hevði verið, sigldi burtur.

Tróndur fór nú aftur til Noregs við teimum keypmonnum, sum hann var farin úr Noregi saman við. Har keypti hann sær ein stóran og góðan **byrðing**. Hann leggur síðan alt hitt mikla fæ har umborð, sum hann hevði fingið í hesari ferð. Hann siglir nú við hesum skipi til Føroya. Hann kemur heilskapaður hagar við øllum fænum og setur búgv í Gøtu um várið, og manglar honum nú ikki fæ.

byrðing:
handilsskip

4. Sigmundur og Tórir føddir

Havgrímur æt ein maður. Hann búði í Suðuroy í tí bygdini, sum eitur í Hovi. Hann var mætur maður, tvørligur og ríkur. Kona hansara æt Guðrið. Hon var dóttir **Snæúlv**, sum búði í Sandoy. Snæúlvur var ættaður úr **Suðuroy**, men var flýddur úr oyggjunum fyri dráps sakir og aðrar illgerðir.

Havgrímur var høvdingi yvir helvtini av oyggjunum. Hann var bráður av lyndi. Hann hugsaði seg ofta ikki væl um og var ikki hildin at vera serliga klókur. Hjá honum var húskallurin, **Einar**, sum var kallaður „Suðuroyingur“. Hjá Havgrími var eisini ein maður, sum æt **Eldjarn Kambhøttur**. Hesin Eldjarn var ill-orðaður, leyg, var ilskur, dovin og óreinur.

Í Skúvoy búðu tveir brøður. Annar æt **Brestir**, og hin æt **Beinir**. Pápi teirra æt **Sigmundur**. Sigmundur var beiggi Torbjørn Gøtuskeggja, pápa **Trónd í Gøtu**. Sostatt vóru Brestir og Beinir systkinabørn Tróndar. Vinskapur var ikki teirra millum, hóast teir vóru so nær í familju.

Umframt búgvið í Skúvoy høvdu Brestir og Beinir eitt annað minni búgv í Dímun.

Brestir og Beinir vóru rættir menn, og teir vóru høvdingar yvir helvtini av oyggjunum. Brestir var av størstu monnum. Hann var væl vaksin og ógvuliga fimur til allar leikir. Til vápnaleik var hann tann fimasti og sterkasti, sum var í Føroyum. Beinir var líkur beiggjanum, men hann var tó ikki eins góður og hann.

Brestir átti ein son, sum æt **Sigmundur** eftir abbanum. Tíðliga sást, at gott **mansevni** var í honum. Beinir átti eisini ein son. Hann æt **Tórir** og var tvey ár eldri enn Sigmundur.

Sigmundur og Tórir vóru heilt ungir, tá ið hetta hendi.

mansevni:
dugandi og raskur
maður

5. Mannskaði í Føroyum

Bjarni æt ein maður, sum búði í Svínoy, og hann var kallaður **Svínoyar-Bjarni**. Hann var ein raskur bóndi og átti nógv fæ. Hann var ógvuliga **snúin**. Hann var mammubeiggi Trónd í Gøtu.

snúin:
snildur

Tingstaður føroyinga var í Streymoy. Har er havn, sum verður kallað Tórshavn.

Eitt kvøldið um heystið sótu Einar Suðuroyingur og Eldjarn Kambhøttur við eldin hjá Havgrími bónda í Hovi í Suðuroy. Teir fóru at **meta** menn. Einar rósti vinmonnum sínum Bresti og Beini, men Eldjarn metti Havgrím at vera mætari mann. Øði spann í Eldjarn, og hann sló Einar við einum træi og rakti hann á økslina. Tá kom ilt í Einar, sum tók eina øks og sló hana í høvdið á Eldjarni. Eldjarn svímaði, og sár sást á høvdinum.

meta:
trætast um, hvør er best

Tá ið Havgrímur varnaðist tað, ið var hent, rak hann Einar av oygni við orðunum: „Fyrr ella seinni verður ilt ímillum okkum og skúvoyingarnar.“

Einar fór til brøðurnar í Skúvoy og segði teimum frá tí, ið hent var í Hovi. Hann bað Brestir hjálpa sær, og hesum játtaði Brestir. Hann var gløggur og **lógkønur** maður.

lógkønur:
kennir væl lógirnar

Um veturin fór Havgrímur til Skúvoyar við skipi. Hann vildi vita, hvussu Einar ætlaði at gjalda fyri skaðan, sum hann hevði givið Eldjarni. Brestir svaraði, at teir skuldu leggja málið fyri **besta manna dóm**, so semja kundi fáast. Hesum vildi Havgrímur ikki hoyra

besta manna dóm:
fáa frægastu menn at døma í málinum

talán um. Hann vildi sjálvur gera av, hvat ið gjaldast skuldi fyri skaðan.

Hann stevndi tí Einari til **Steymoyartings**, og síðan skiltust teir.

Steymoyarting:
tingið í Tórshavn

Bæði Havgrímur og Brestir og Beinir komu við stórum fylgi til tings. Endin var, at Eldjarn varð vístur úr landinum og misti ognir sínar, tí hann hevði gjørt seg inn á ein sakleysan mann.

Havgrímur lovaði ilt og segði, at hetta mundi fara at verða hevnt. Brestir helt lítið um hóttan Havgríms og segði, at hann óttaðist ikki hansara hóttan. Síðani skiltust teir.

6. Ráðagerð Trónða móti Bresti og Beini

Stutt eftir hetta fór Havgrímur heimanífrá. Saman við honum vóru konan, Guðrið, og seks mans. Tey sigldu til Sandoyar. Har búði verpápi hansara, Snæúlvur. Tá tey komu til oynna, sóu tey ongan nakrastaðni, men inni í stovuni stóð bæði matur og drekka á borðinum. Hetta tókti teimum undarligt.

Morgunin eftir fóru tey av stað og sigldu fram við oynni. Tá róði eitt skip ímóti teimum á tremur við monnum. Tey kendu Snæúlv og alt hansara fólk. Havgrímur heilsaði Snæúlvi, men hann heilsaði ikki aftur.

Havgrímur spurdi so Snæúlv, hvørji ráð hann hevði at geva sær í málinum við Brestir.

Snæúlvur var í øðini um hetta mál og segði Havgrími, at hann helt tað vera vána gerð at leggja á ein sakleysan mann. Hetta vildi Havgrímur ikki hoyra.

Snæúlvur skeyt eitt spjót eftir Havgrími, men Havgrímur hevði skjöldurin upp fyri seg. Spjótið stóð fast í skjöldrunum, og Havgrímur var ikki særður. Soleiðis skiltust teir.

Havgrímur og kona hansara, Guðrið, áttu ein son, sum æt Øssur. Hann var nýggju ára gamal, tá ið hetta hendi. Hann var av evnaligastu dreingjum.

So gongur tíðin. Havgrímur fór heimanífrá til Trónd í Gøtu at leita sær ráð ímóti Bresti og Beini. Tróndur tók væl ímóti Havgrími. Tróndur vildi hjálpa Havgrími,

men treytin hjá Tróndi var, at Havgrímur skuldi gjalda honum væl og fáa fleiri við. Tróndur bað Havgrím fara til mammubeiggja sín, Svínoyar-Bjarna.

Hesum játtaði Havgrímur og fór til Svínoyar at finna Bjarna. Eisini Bjarni játtaði at hjálpa Havgrími, um hann fekk nóg nógv aftur fyri. Havgrímur bað hann siga sær, hvat hann skuldi hava. Bjarni fekk tað, sum hann vildi hava, hóast tað var væl meiri enn tað, sum Tróndur kravdi. So fór Havgrímur heim aftur til Suðuroyar.

7. Bardagi

Nú skal sigast frá teimum báðum, Bresti og Beini. Teir áttu tvey búgv, annað í Skúvoy og hitt í Dímun. Kona Brestir æt Cesilia, og saman við henni átti hann sonin, sum æt Sigmundur. Sigmundur var tá níggju ára gamal og var bæði stórur og raskur. Kona Beinir æt Tóra, og tey bæði áttu sonin, Tórir. Hann var tá ellivu ára gamal og óføra gávuríkur.

Ein dagin vóru Brestir og Beinir farnir í Lítlu Dímun, har ið teir høvdu neyt og seyð gangandi. Dreingirnir, Sigmundur og Tórir, vóru slopnir við. Brestir og Beinir høvdu øll vápn hjá sær.

Um Brestir er sagt, at hann var bæði stórur og sterkur. Hann bar av øllum í vápnaleiki, var gløggur og vinsælur maður. Beinir, beiggi hansara, var eisini óførur, men hann var tó ikki javnur við beiggja sín.

Tá ið teir vóru farnir av Lítlu Dímun og nærkaðust Stóru Dímun, sóu teir trí skip koma ímóti sær. Skipini vóru full av monnum og vápnum – tólv mans á hvørjum skipi.

Bæði Brestir og Beinir kendu hesar menn. Har var Havgrímur úr Suðuroy á einum skipi, Tróndur í Gøtu á øðrum, og Bjarni úr Svínoy var á hinum triðja skipinum.

Tey trí skipini sigldu seg inn ímillum beiggjarnar og oynna, so teir sluppu ikki at leggja at lendingini, og tískil noyddust teir at leggja at eina aðrastaðni í fjøruni, har ein hamarsklettur var fyri.

Brestir og Beinir lupu upp á hamaran við vápnum sínum og settu dreingirnar niður hjá sær á klettin. Kletturin var víður omaná og góður at verja.

Tey trý skipini lögdu eisini at, og menninir lupu upp í fjøruna at klettinum. Havgrímur og Svínoyar-Bjarni søktu beinanvegin at Bresti og Beini, men teir vardu seg væl og manniliga.

Tróndur og hansara bátsmenn reikaðu um í fjøruni. Teir vóru ikki við í **atsóknini**.

Brestir vardi klettin har, sum lættast var at herja á, men verri var at verja. Teir bardust eina løtu, og tað stóð á jøvnum teirra millum.

Tá ilskaðist Havgrímur inn á Trónd, tí hann ikki hjálpti í atsóknini, sum hann fekk nógv fyri at vera við í.

Men Tróndur svaraði Havgrími, at hann var ein ónyttur, sum ikki kláraði tveir mans, hóast hann hevði 24 mans afturat sær. Hann ákærði hann at brúka onnur sum **skjöldur**, tí hann sjálvur var bangin. Hann bað Havgrím herja á klettin, um nakar dugur var í honum.

Eftir tað leyp Havgrímur upp á klettin, og spjót hansara fór ígjøgnum miðjuna á Bresti.

Tá visti Brestir, at hetta fór at gera enda á sær. Hann tók svørðið og høgdi til Havgrím. Hann rakti hann á vinstri øksl, so allur armurin fell burturfrá. Havgrímur fell deyður niður fyri klettin og Brestir omaná hann. Har lótu báðir lív sítt.

So herjaðu teir á Beinir, og hann vardi seg væl, men endin var, at Beinir læt lív sítt har.

Tað verður sagt, at Brestir tók lívið av trimum

atsókn:
álop

skjöldur:
(her) at brúka onnur at
verja seg

monnum, áðrenn hann drap Havgrím, og Beinir gjørdi av við tveir.

Tá ið bardagin var av, gav Tróndur boð um, at teir skuldu drepa dreingirnar, Sigmund og Tórir, men hesum noktaði Bjarni fyri.

Tróndur ávaraði tá um, at komu dreingirnir til mans, so var vandi fyri, at teir fóru at hevna seg og gera av við allar teir, ið har vóru. Men Bjarni stóð við sítt og segði, at heldur skuldu teir drepa seg enn dreingirnar. Tá bakkaði Tróndur og segði seg bara vilja royna hinar. Hann beyð sær at taka dreingirnar **til Gøtu til fosturs** fyri at bøta um neyðina hjá teimum.

Dreingirnir sótu á klettinum og sóu, hvussu alt fór fram. Tórir græt, men Sigmundur segði:

„Ikki skulu vit gráta, vinur mín, heldur skulu vit leggja okkum hetta væl í **geyma**.“

Eftir tað fóru allir av stað. Dreingirnir fóru til Trónd í Gøtu. Líkið av Havgrími var flutt til Suðuroyar og grivið har eftir fornum siði. Líkini av Bresti og Beini vóru flutt til Skúvoyar og grivin har eftir fornum siði. Tíðindini um deyða Brestis og Beinis frættust um allar Føroyar, og øll harmaðust teir báðar beiggjarnar.

til Gøtu til fosturs:

Tróndur fostraði høvdingasynir og lærði teir upp.

leggja í geyma:

goyma í minninum

8. Ravnur tekur ímóti Sigmundi og Tóri

Hetta sama summarið kom eitt skip úr Noregi til Føroya við vørum. Skiparin æt Ravnur, og hann sigldi víða um við og eftir vørum. Skipið kom til Tórshavnar.

Tá ið keypmenninir eru klárir at fara av stað aftur, er tað at siga, at ein morgun kom Tróndur úr Gøtu til Tórshavnar við einum báti. Hann fer umborð til Ravn skipara og biður hann koma í einrúm við sær. Hann sigur nú Ravni, at hann hevur tvey **trælaevni** at selja honum. Ravnur sigur, at hann vil ikki keypa, fyrr enn hann hevur sæð, hvør tað er. Tróndur leiðir tá tveir dreingir fram fyri hann. Teir vóru **stutt kliptir** í hvítum stúkum. Teir vóru vakrir, men tað sást í teirra andlitum, at teir vóru bæði keddir og harmir.

Ravnur segði, tá ið hann sá dreingirnar: „Er tað ikki so, Tróndur, at hesir báðir eru synir Brestis og Beinis, sum tit drupu stutt síðan?“

„Jú, so er,“ segði Tróndur.

„Ikki koma teir við mær,“ segði Ravnur, „so eg skal geva pening fyri teir“ .

„Eg eigi tvær **merkur** í silvuri, sum eg skal geva tær afturfyri, at tú flytur teir burtur við tær, so at teir koma aldrin aftur til Føroyar.“ segði Tróndur.

Tróndur stoytir silvurið niður í fangið á Ravni skipara at vísa honum tað. Ravni dámdi væl silvurið og tekur dreingirnar við sær. Hann siglir nú beinanvegin út á hav. Hann fekk góðan byr til Noregs og kemur eystur

trælaevni:

ein, ið kann gerast trælur

stutt kliptir:

trælir vóru stutt kliptir

merkur:

ein mørk er um 200 gramm av silvuri

til **Túnsberg**, sum hann ætlaði sær. Hann var har um
veturin, og dreingirnir høvdu tað gott hjá honum.

Túnsberg:
norskur býur í Víkini,
nú Tønsberg